

EBÛ YA'KÛB EL-VERCELÂNÎ VE İBÂDİYYE

Dr. Osman BİLEN

EBÛ YA'KÛB EL-VERCELÂNÎ
VE İBÂDİYYE

Dr. Osman BİLEN

DTA Yayıncılık | DTA Publishing

Yayın No | Publication Number: 15

Kitap adı: Ebû Ya'Kûb El-Vercelânî ve İbâdiyye

Book Title: Ebû Ya'Kûb el-Varjalani and İbâdîth

Yazar | Author: Osman BİLEN | orcid.org: 0000-0002-0128-5402

Editör | Editor: Muzaffer BARLAK

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book

Yayın Tarihi | Publication Date: Eylül 2024 | September 2024

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13.5 x 21

Baskı Sayısı | Edition: 2

Sayfa Sayısı | Pages: 396

ISBN: 978-625-94798-9-7

Atf Bilgisi | Cite as: Bilen, Osman. *Ebû Ya'Kûb El-Vercelânî ve İbâdiyye*.

Bursa: DTA Yayıncılık, 2024

- Din | Religion
- İslam Mezhepleri Tarihi | History of Islamic Sects
- İbadiyye | İbâdîth

Kapak ve Mizanpaj | Cover Design and Layout:

Samet TORUN - Ahmet TUNÇDEMİR

Sertifika Numarası | Certificate Number: 74919

Yayıncı | Publisher: DTA Yayıncılık Bilişim Ltd. Şti.

Ođunluk Mah. Akademi Cad. Zeno Business Center 2C/28 Nilüfer/Bursa

Telefon: +90 507 227 1297

e-posta: bilgi@dtayayincilik.com.tr

web: www.dtayayincilik.com.tr

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.

Sertifika Numarası: 77079

Copyright © Bu Eserin bütün hakları DTA Yayıncılık'a aittir.

Yayınevinin izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının

elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı,

çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

EBÛ YA'KÛB EL-VERCELÂNÎ
VE İBÂDİYYE

Dr. Osman BİLEN

Bursa 2024

Osman BİLEN

1980 yılında Silopi’de doğan Osman BİLEN İlk ve Ortaöğrenimini Silopi’de tamamladı. 2002 Yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Yüksek Lisansını Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı’nda “Kur’ani Değerler Açısından Nihilizm Eleştirisi” konulu tezle 2016 yılında tamamladı. Yazar 2018 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden de mezun olmuştur. 2022 yılında Şırnak Üniversitesinde Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde “Ebû Ya’kûb el-Vercelânî ve İbâdiyye” konulu Doktora öğrenimini tamamladı. Ulusal ve Uluslararası sempozyumlarda bildirileri olmakla beraber, birçok kitap bölümü ve birçok makalesi bulunmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığında Silopi Halk Eğitim Merkezi Müdürü olarak görevini yürütmektedir. Yazar evli ve üç çocuk babasıdır. Yazar Arapça ve İngilizce bilmektedir.

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	9
Ön Söz	11

GİRİŞ

1. Araştırmanın Amacı	15
2. Araştırmanın Kapsamı ve Önemi.....	18
3. Araştırmanın Yöntemi ve Kaynakları.....	19
3.1. Makâlât Türü Eserler.....	21
3.1.1. Ebû'l-Hasan el- Eş'arî (324/935): Makâlâtü'l-İslamiyyîn ve'htilâfü'l-Musallîn.....	21
3.1.2. Ebû Mansur Abdulkahir b. Tahir el-Bağdâdî (429/1037), el- Fark Beyne'l Fırak	21
3.1.3. İbn Hazm, Ebû Muhammed Ali (456/1063), el-Fasl fi'l-Milel ve'l Ehvâ ve'n-Nihal	22
3.1.4. Şehristânî, Ebû'l-Feth Tâcüddin Muhammed b. Abdu'l- Kerîm b. Ebû Bekr Ahmed (548/1153), el-Milel ve'n-Nihal.....	23
3.2. İbâdî Kaynaklar.....	23
3.2.1. Sâlim b. Zekvân (ö. 100-717-718), es-Sîre	23
3.2.2. Rebî' b. Habîb (ö.180/796), el-Müsned	24
3.2.3. Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Ebî Bekr (ö. 500/1106), Kitâbü's-Sîre ve aḥbârü'l-e'imme	25
3.2.4. Ebû Ya'kûb Yusuf b. İbrahim es-Sedrâtî el-Vercelânî (ö. 570/1175), ed-Delîl ve'l-burhân li-ehli'l-ukûl	25
3.2.5. Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. el-Hayr b. Ebi'l-Hayr el-Cenâvünî el-İbâzî (VI/XII. yüzyıl): Kitâbu'l-Vad' Muhtasar Fi'l-Usûl ve'l-Fıkh	26
3.2.6. Ebû Ya'kûb Yûsuf b. İbrâhîm es-Sedrâtî el-Vercelânî (ö. 570/1175), el-'Adl ve'l-inşâf fî ma'rifeti uşûli'l-fıkh ve'l-iḥtilâf	26
3.2.7. Dercînî (ö. 670/1271-72), Tabakâtu'l-Meşâyih bi'l-Mağrib	27
3.2.8. Ebû'l-Kasım b. İbrahim el-Berrâdî (8-9/14-15. asır), el- Cevâhiru'l Muntekâ	27

3.2.9. Ebû Tâhir İsmâîl b. Mûsâ el-Ceytâlî (ö. 750/1349-50 [?]), Kavâ'idü'l-İslâm ve Kanâtürü'l-hayrât	28
3.2.10. Ebu'l- Abbas Bedreddin Ahmed b. Saïd b. Abdulvâhid eş- Şemmâhî (ö. 928/1522), Kitâbü's-Siyer	28
3.3. Çağdaş Kaynaklar	29

BİRİNCİ BÖLÜM HÂRİCİLİK VE İBÂDİYYE

1.1. Hâriciliğin Ortaya Çıkışını Hazırlayan Sebepler ve Olaylar.....	35
1.1.1. İlk İhtilaflar.....	35
1.1.2. Kırtâs Hadisesi.....	39
1.1.3. Üsâme b. Zeyd Ordusu.....	44
1.1.4. Hz. Peygamberin Vefatı ve Defin Konusu.....	45
1.1.5. Zekât Vermek İstemeyenlerin Durumu	47
1.1.6. Resulullâh'ın Mirası ve Fedek Arazisi	48
1.1.7. Kur'ân'ın Toplanması ve Kitap Haline Getirilmesi.....	49
1.1.8. Sakîfetu Benî Saïde Hadisesi (Hilafet İçin İlk Uzlaşma Arayışı).....	51
1.1.9. Hz. Osman'ın Öldürülmesi	57
1.2. Haricilerin Tarih Sahnesine Çıkışı ve Kolları	63
1.2.1. Muhakkime-i Ülâ	68
1.2.2. Ezârîka.....	69
1.2.3. Necedât.....	70
1.2.4. Sufriyye	72
1.2.5. Acârîde.....	72
1.2.6. Seâlibe (Seâlibiyye).....	73
1.2.7. Beyhesiyye.....	74
1.3. İbâdiyye'nin Ortaya Çıkışı.....	75
1.3.1. İbâdiyye Kavramı ve İsimlendirmesi.....	75
1.3.2. İbâdiyye'nin Ortaya Çıkışı ve Farklı Bölgelere Yayılması	79
1.3.3. Basra İbâdîliği.....	83
1.3.4. Hicaz, Yemen ve Hadramevt (Hadramut) İbâdîliği.....	89
1.3.5. Umman İbâdîliği.....	93
1.3.6. Kuzey Afrika ve Mağrib İbâdîliği.....	94
1.3.7. İbâdî Fırkalar.....	96
1.3.8. İbâdiyye'nin İtikâdî Görüşleri	97

1.3.8.1. Tevhid.....	97
1.3.8.2. İman-Küfür	102
1.3.8.3. Şefaât	105
1.3.8.4. Ru'yetullah	109
1.3.8.5. Halku'l-Kur'ân.....	116
1.3.8.6. Va'd ve'l Va'îd.....	124
1.3.9. İbâdiyye'nin Siyasi Görüşleri.....	127
1.3.9.1. İmâmet	127
1.3.9.2. İmamın Seçimi	132
1.3.9.3. İmamın Görevleri	135

İKİNCİ BÖLÜM

VERCELÂNÎ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE GÖRÜŞLERİ

2.1. Vercelânî'nin Hayatı ve Eserleri	143
2.1.1. İsmi ve Künyesi	143
2.1.2. Eğitim Hayatı ve İlmî Yolculuğu.....	144
2.1.3. Eserleri.....	149
2.1.4. Hocaları	156
2.1.5. Yararlandığı Kaynaklar.....	158
2.1.6. Çağdaşları ve Talebeleri	168
2.2. Vercelânî'nin Görüşleri	169
2.2.1. İtikâdî Görüşleri	169
2.2.1.1. İman	169
2.2.1.2. Şefaât	178
2.2.1.3. Ru'yetullah	180
2.2.1.4. Halku'l Kur'ân Meselesi	183
2.2.1.5. Va'd ve Va'îd.....	205
2.2.1.6. Kader	212
2.2.1.7. Büyük Günah	218
2.2.1.8. Velâyet, Berâet ve Vukuf	229
2.2.1.9. Esmâ ve Ahkâm.....	243
2.2.1.10. Kabir Azabı.....	247
2.2.2. Diğer Fırkalar Hakkındaki Eleştirileri	248
2.2.2.1. Kaderiyye.....	249
2.2.2.2. Mürcie.....	252

2.2.2.3. Râfiziler	255
2.2.2.4. Mücessime ve Müşebbihe	256
2.2.2.5. Mârîka	257
2.2.2.6. Nükkâriyye'ye Yönelttiği Eleştiriler	257
2.2.3. Vercelânî'nin Şer'î Kaynakları	261
2.2.3.1. Kitap	270
2.2.3.2. Sünnet	271
2.2.3.3. Rey (İçtihad)	274
2.2.3.4. Fıkıh ve Kelam'da En Çok Kaynak Olarak Başvurulan Âlimler	281
2.2.3.5. İlim-Amel İlişkisi	293
2.2.3.6. İcmâ	294
2.2.3.7. Kıyas	297
2.2.3.8. İstihşân	300
2.2.3.9. İstidlâl	301
2.2.3.10. Burhan/Delil Sunma Yöntemi	302
2.2.4. Siyasi Görüşleri	323
2.2.4.1. Dört Halife Hakkındaki Görüşleri	323
2.2.4.2. Din, Mezhep ve Fırka Kavramlarına Bakışı	328
2.2.4.3. Muâviye'ye Bakışı	342
2.2.4.4. Muhalefete ve Müşriklere Bakışı	342
2.2.4.5. Tahkim Meselesi	350
2.2.5. Farklı Bazı Konulardaki Görüşleri	352
2.2.5.1. Peygamberin Tebliği	352
2.2.5.2. Kur'ân-Mucize İlişkisi	353
2.2.5.3. Peygamberin Mucizeleri	354
2.2.5.4. İnsanların Coğrafi Dağılımı ve Dünyanın Bölgelere Ayrılması	355
Sonuç	361
Kaynakça	369
Ekler	393